

PORTAL

Armand Puig i Tàrrach

Pàg. 1

ARTICLES

Una homilia judeocristiana convertida en carta paulina

per Rodolf Puigdollers i Noblom

Pàg. 5

Pregar els salms des d'un cor netejat

per Joan Febrer Rotger

Pàg. 15

XReflexió sobre el Càntic dels Càntics

per Francesc Ramis Darder

Pàg. 23

La Bíblia en el Petit Príncep: l'essencial és invisible als ulls

per Jordi Castellet

Pàg. 31

INFORMACIONS

Simposi Internacional sobre el baptisme i les tradicions baptismals en els primers escrits cristians

Pàg. 59

Club de lectura per a endinsar-nos en la Bíblia

Pàg. 61

La Bíblia en el Petit Príncep: l'essencial és invisible als ulls

per Jordi Castellet

El propòsit¹

El Petit Príncep ja ha complert més de vuitanta anys des de la seva publicació a Nova York el 1943. Ja no és tan petit, però continua essent un príncep de la literatura, tant per a xics com per a grans; recordem que l'obra musical es representa per Nadal a Barcelona des de fa més de deu anys. Es tracta d'una obra en plena vigència, doncs. En aquestes pàgines volem remarcar el caràcter bíblic de l'obra. Hem de tenir en compte que enlloc no parla de Déu, ni de la fe, ni de Jesucrist, ni de la Bíblia, però pensem que s'ha d'entendre com una paràbola màgica del sentit de la vida, una transmutació de la fe i de l'esperança del seu autor que, en una època molt turbulenta, pretén destil·lar l'essència de l'existència: l'essencial roman invisible als ulls, perquè només s'hi veu bé amb el cor, ens dirà.²

¹ Antoine de SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince* (Folio Junior) Bourges: Gallimard 1944, edició que se seguirà principalment aquí. Se citarà la pàgina de la versió francesa, que aquí s'ha llegit i estudiat. El número del capítol en xifres romanes s'acompanyarà, per ajudar a trobar més exactament la citació, en les múltiples versions que se n'han editat en aquest darrer segle. Disposem però, d'altres versions, com ara la catalana: ÍD., *El Petit Príncep*. BCN: Penguin RH 2024. En castellà: ÍD., *El principito* (El libro de bolsillo 348) Madrid: Alianza 1980. Alhora, caldria comptar amb les altres obres de l'autor, per ordre cronològic: *Courrier Sud*, 1929. *Vol de nit*, 1931 = cat. 1985. *Terre des hommes*, 1939 = cat. 1982. *Pilote de guerre*, 1942, 222 = cat. 1958. *Lettre à un otage*, 1943. *Citadelle*, 1948 = cast. *Ciudadela*, 1992.

² « Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible aux yeux. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 72, cap. XXI. S'escriurà «Petit Príncep» en inicials majúscules i també «PP»

Aquest conte, de gènere únic, màgic infantil, amb un caire netament al·legòric i filosòfic,³ d'Antoine de Saint-Exupéry (+1944) aconsegueix fer ressaltar la recerca de la veritat des dels ulls d'un infant, que valora tot el que succeeix al seu voltant, que va coneixent i descobrint els personatges dels diferents planetes que formen el seu univers. Aquests seran els encarregats d'encarnar les pulsions i les tendències psicològiques, afectives i existencials pròpies a tot ésser humà: el rei, el guardaagulles, el faroner, però també l'amistat de la rosa, de la guineu i l'amenaça de la mort de la serp, així com tots els altres, començant per l'aviador, que exerceix de narrador omniscient. Cadascun d'ells encarna una manera d'entendre la vida, una planeta, en el sentit de destí i d'orientació de vida, alhora que les veritables possibilitats de desenvolupar la pròpia existència.

Cal tenir molt present que el seu autor va publicar aquest conte màgic, surrealista i naïf i tota una colla d'adjectius que se li podrien afegir, sojornant a l'estranger. En realitat, estava exiliat al Quebec canadenc, refugiat de la guerra i de l'ocupació nazi del seu país, França, simbolitzada en la història per la rosa, la seva estimada, capriciosa, vanitosa, alhora bella i inoblidable. Els temps no podien ser més convulsos, tant per a ell com per a la societat mundial, a causa de l'auge del nazisme, el comunisme, l'anarquisme o el mateix liberalisme, que es troben enfrontats en una guerra oberta duríssima.

No obstant això, fou l'any 1943 que publicà *The Little Prince* als Estats Units, mentre es trobava en exili, amb la fama que el precedia per la publicació de les seves novel·les d'assaig, relacionades directament amb la seva experiència en l'aviació. Malgrat que pertanyia a l'aristocràcia, durant la Segona Guerra Mundial quedà en un lloc ben galdós pel que tocava a la situació del seu país, França, amb hesitacions incloses sobre el camí a seguir. Fou catalogat com a petanista pel mateix De Gaulle el 1943, fet que provocà la prohibició del seu llibre *Pilote de guerre*, publicat l'any anterior a la França de Vichy, de manera que tan sols se'n varen editar 2.100 còpies. S'ha de dir però, que l'autor sempre va estar del costat de la resistència francesa, tot i que li costava fer sentir la seva veu. Fins i tot la intel·ligència americana l'havia arribat a proposar per a encapçalar l'alliberament del país i passar a liderar-lo, un cop finalitzada la guerra.

Serà aquest el motiu pel qual Saint-Exupéry tornarà al seu país el 1944, on reprendrà els vols amb el seu bimotor, malgrat els inconvenients que li posaven els seus superiors, a causa del seu estat físic i les seqüeles que arrossegava dels accidents anteriors, com ara el del Sàhara l'any 1935, camí del rècord de vol de París a Saigon. Acabarà desapareixent, en una caiguda al mar, suposadament metrallat per un caça alemany, mentre sobrevolava la costa de Marsella en una missió de reconeixement, després del

per a referir-se a la totalitat del conte, però «petit príncep» per parlar de l'infant protagonista. «Saint-Ex» serà una forma d'abreujar molt utilitzada i reconeguda per a referir-se a l'autor de l'obra.

³ Stéphane GERARD, *Pourquoi Le Petit Prince de Saint-Exupéry est-il devenu indispensable ? Analyse d'un conte porteur de valeurs éthiques universelles*. Saskatoon - Canadà: PU 2021, 82, 38.

desembarcament nord-americà a Itàlia. La seva presència torna als mitjans quan el 1998 un pescador trobà la seva polsera, mentre que, sis anys més tard, el 2004 es van identificar les restes del seu aparell enfonsades al mar, al sud de Marsella.⁴

És en aquest núvol de sentiments i d'experiències, de pensaments i de reflexió sobre el què i el perquè del sentit de la vida que se situa l'escriptura d'una obra única en el seu gènere com és el Petit Príncep. Des de la innocència de l'infant, des de la pròpia fe catòlica, des de la seva situació de confusió i dubtes, en un món tergiversat, violent i en guerra, es demana què és l'essencial per a continuar vivint. Les respostes les posarà a la boca dels personatges del seu conte de màgia i d'il·lusió, alhora que de melangia i desencant, amb un final obert que ha passat i superat les generacions fins a arribar a l'actualitat.

2. El Petit Príncep Jesús⁵

Qui és que ve del cel, amb una filiació desconeguda, passa per la terra dels homes, s'hi acostuma, aprèn la lliçó de l'existència, deixa el seu llegat i, després de la seva passió i mort, torna a allà d'on va sortir? Jesús certament, el príncep que ha d'esdevenir rei; alhora el petit príncep sense nom. Es recorreran aquí unes categories cristològiques reflectides en la seva missió, que venen a indicar com el personatge expressa un alter ego del mateix Crist, començant pel seu origen i destí, el cel; continuant per l'acostumament inspirat en Ireneu de Lió; per remarcar el seu evangeli, l'essencial i finalitzant per un recorregut per la seva passió, mort i resurrecció.

2.1 El cel

a i b. Diu: «Aleshores, has caigut del cel? – Tu també vens del cel?»⁶

El mot «cel» apareix nou vegades al llarg del relat de Saint-Exupéry, que lletrejem amb la *a* fins la *i*. Aquesta primera citació és doble i se situa en la primera trobada entre el nen i l'aviador, en realitat l'alter ego de Saint-Exupéry. Perquè el conte no deixa de basar-se en l'encontre entre l'aviador narrador adult amb el personatge màgic del petit príncep, és a dir amb la infantesa feliç i idíl·lica, passada entre Lió i Friburg, del vescomte de Saint-Exupéry, realment un petit príncep francès, molt petit, que no viu

⁴ AGÈNCIES, «Hallados restos del avión de Saint-Exupéry, muerto en 1944» *El País* 08/04/2004. [consulta en línia 14/11/24] <https://elpais.com/diario/2004/04/08/cultura/1081375204_850215.html> GERARD, *Pourquoi le Petit Prince*, 63.

⁵ Com a autor, he estudiat, tractat i publicat sobre la temàtica del Petit Príncep de Saint-Exupéry almenys en cinc formats distints. 1. Periodístic. 2. Filosòfic. 3. Aquí, bíblic, a més de 4. l'homilètic i pastoral i 5. Difusió, per conferència amb projecció ppt.

⁶ «Comment ! Tu es tombé du ciel ? [...] Alors, toi aussi tu viens du ciel » ÍD., *Le Petit Prince*, 15-16, cap. III.

Dibuix del petit príncep

de rendes sinó del seu treball, per molt que la seva feina d'aviador el converteixi en un ésser entre els núvols. Els seus companys l'anomenaven «*pique-la-lune*», que es podria traduir pel nostrat «pescallunes», malnom dels habitants de Torelló i de Sant Feliu de Pallerols, que seria com dir «somiatriutes». Cal retornar als valors de la infantesa innocent per retrobar el sentit perdut pel camí.

c. El cel pot ser el lloc d'origen i de retorn, com li succeeix al petit príncep, un lloc idíl·lic, on l'espera casa seva, la posta de sol, la seva estimada rosa i els volcans per netejar a fi que no s'obturin. Però el cel podrà referir-se a un lloc físic, material, comptable, com quan es troba amb l'home de negocis, que no té temps per a adonar-se de quina cosa són les estrelles i, en canvi, les pretén posseir: «unes cosetes daurades que fan somiar els ganduls», segurament el malnom rebut pel propi Saint-Exupéry.⁷

d. El cel és el lloc simbòlic dels planetes amb els personatges amb què es trobarà el protagonista, com el rei, el vanitós, l'home de negocis, el bevedor i el fanaler; d'aquest últim s'exclama de l'absurd que significa encendre i apagar un fanal en un lloc on no hi viu ningú més que ell.⁸

⁷ « Des petites choses dorées qui font rêvasser les fainéants. » Íd., *Le Petit Prince*, 47, cap. XIII.

⁸ « À quoi pouvaient servir, quelque part dans le ciel, sur une planète sans maison ni population, un réverbère en un allumeur de réverbères. » Íd., *Le Petit Prince*, 60, cap. XIV.

e. Quan finalment arriba a la Terra, concretament al Sàhara, perdut entre les dunes, es trobarà amb la serp. De sobte, el conte esdevé falla, amb la intervenció simbòlica dels animals: la serp simbolitzarà la mort; la guineu, la saviesa i la rosa, l'amor no correspost, difícil i incomprès. El protagonista alça els ulls al cel i pronuncia una pregària en forma de desig: tothom hauria de trobar la seva planeta, és a dir el seu destí: «em pregunto si les estrelles estan il·luminades perquè cadascú algun dia pugui trobar la seva.»⁹ Per aquesta raó, ell ha tornat al desert, el lloc del discerniment, per la solitud i la trobada amb si mateix i amb el déu de la pròpia consciència, present malgrat que aquest mot no surti directament mai en el text.

L'expressió «alça els ulls al cel» identifica l'Evangelí, amb Jesús en moments molt solemnes, com quan alimenta la multitud amb els cinc pans i els dos peixos; formulació que recullen els tres sinòptics. En efecte: «va manar que la gent s'assegués a l'herba, prengué els cinc pans i els dos peixos, alça els ulls al cel, digué la benedicció, partí els pans, els donà als seus deixebles i ells els donaren a la gent» (Mt 14,19 i par Mc 6,41; Lc 9,16). Es tracta d'un gest de pregària i d'acció de gràcies elevat al Pare, creador i donador de tots els béns; un acte que es repetirà en la institució de l'eucaristia (Lc 22,19 i par.), malgrat que allà no s'explicita que Jesús aixequés la vista, potser perquè ja es trobava en el cel, a la presència de Déu el Pare, atès que funda el memorial de la passió i la reconciliació.

Cal recordar, a més, que Jesús alça els ulls al cel en guarir el sordmut de naixement, «sospirà i li digué "Efatà - obre't"» (Mc 7,34).

En la paràbola del fariseu i el publicà, és aquest últim qui «de lluny estant, no gosava ni aixecar els ulls al cel, sinó que es donava cops al pit, tot dient: "Déu meu, sigueu-me propici, que soc un pecador"». Queda clar que alçar els ulls al cel significa guaitar Déu, alhora el més profund d'un mateix, el sobrenatural, l'apel·lació al sentit transcendent de la vida. El petit príncep alça els ulls al cel, sospirant i desitjant que tothom trobi la seva planeta.

En el comiat dels deixebles, conegut com discurs sacerdotal, Jesús prega al pare celestial per encomanar-li els seus deixebles i demanar-li que es compleixi la seva voluntat en la finalització de la seva missió: «Jesús va alçar els ulls al cel i digué: "Pare, ha arribat l'hora. Glorifica el teu fill, perquè et glorifiqui"» (Jn 17,1).

El cel apareix gairebé vuit-centes vegades en la Bíblia, des del primer verset en Gn 1,1 «Al principi, Déu creà el cel i la terra» fins al darrer de Ap 21,10 «la ciutat santa de Jerusalem baixant del cel venint de Déu». El cel és omnipresent i s'identifica amb l'estada divina, el lloc concret de la plenitud que la humanitat desitja, lluny de les tri-

⁹ « Je me demande, dit-il, si les étoiles sont éclairées afin que chacun puisse un jour retrouver la sienne. »
ÍD., *Le Petit Prince*, 49, cap. XVII.

fulgues d'aquest món, amb la pau, l'amor i la germanor estables per sempre. El petit príncep sospira pel cel i el desitja per a tothom. Ell sap que hi tornarà després del seu pas per la Terra perquè, com diu Jesús: «ningú no ha pujat mai al cel, fora d'aquell qui n'ha baixat» (Jn 3,13) i a l'ascensió, «mentre els beneïa, es va separar dels seus deixebles i fou endut cap al cel» (Lc 24,51).

f. El cel se cita en el moment que el protagonista rep el missatge del que és essencial, invisible als ulls, de boca de la sàvia guineu, mentre ho explica a l'aviador, perquè l'amor i el temps corren a la plegada. L'important de la vida no es veu amb els ulls corporals, sinó amb el cor. Aleshores la vida pren sentit, perquè el transcórrer del temps s'enllaça amb l'amor mantingut per algú concret: «és com amb la flor. Si estimes una flor que està en una estrella, a la nit és agradable mirar al cel. Totes les estrelles tenen flors»;¹⁰ on potser s'hauria de traduir en català per «són florides».

Es tracta del comiat del petit príncep, mentre es troba en diàleg amb la serp, alhora que amb l'aviador, el seu alter ego adult, que necessita tornar a la infantesa feliç per trobar el que és essencial. Comença aquí la paràbola de les estrelles com a destí del sobrenatural i de la supervivència més enllà de la mort: cal tornar al cel, a l'ideal, deixar aquest món limitat i sovint absurd per viure en l'eternitat, una dimensió del temps alternativa. Es tracta per tant, de vessar el propi temps de què hom disposa a favor dels altres, especialment d'aquells qui hom estima, perquè «fa més feliç donar que rebre», dirà Jesús, segons sant Pau (Ac 20,35); alhora que «ningú no té un amor més gran que el qui lliura la vida pels seus amics» (Jn 15,13). Cercant en la literatura trobaríem traces de saviesa en el Senyor dels anells, quan diu Gàndalf: «No ens pertoca decidir a nosaltres si els temps són bons o dolents, el que podem decidir és què fem amb el temps que se'ns ha concedit»;¹¹ inspirat en el pensament agustinian del: «fes bo el teu temps i els temps seran bons».¹² I, per què no, seguir les paraules del poeta de Roda de Ter:

I, sobretot, no oblidis que el teu temps / és aquest temps que t'ha tocat de viure:
no un altre, i no en desertis, / orgullós o covard, quan et sentis cridat
a prendre part, com tothom, en la lluita, / car el teu lloc només tu pots omplir-lo.
Creix, això sí, en la llengua de la tribu, / mot a mot, fidelíssim,
i en l'esperit de revolta que alerta / la teva gent contra la defallença,
perquè en tu s'acompleixi, poc a poc, el futur / i mai no et trobis desvalgut i sol.¹³

¹⁰ «C'est comme pour la fleur. Si tu aimes une fleur qui se trouve dans une étoile, c'est doux, la nuit, de regarder le ciel. Toutes les étoiles sont fleuries.» Íd., *Le Petit Prince*, 86, cap. xxvi.

¹¹ J.R.R. TOLKIEN, *El Senyor dels anells. La comunitat de l'anell*. BCN: Vicens Vives 2001.

¹² Agustí d'Hipona, *Sermó 30*.

¹³ Miquel MARTÍ I POL, *Obra poètica, I*. BCN: 62, 2004 = [consulta en línia 12/02/2025]

< https://www.catorze.cat/lectura/i-sobretot-no-oblidis-que-el-teu-temps_141005_102.html >

g. i h. Comiat, mort i ascensió del petit príncep, que encomana a l'aviador que miri el cel, sempre més amunt, sempre més enllà, perquè hi podrà trobar l'amistat forjada amb ell. D'aquests paràgrafs en sorgeix la idea poètica que els difunts es converteixen en una estrella en el cel, que extreu un somriure dels qui els enyoren i esperen poder-s'hi retrobar. Escriu Saint-Exupéry per boca del seu petit protagonista:

—Quan miris *el cel*, de nit, com que jo viuré en una de les estrelles, com que riuré en una de les estrelles, per tu serà com si totes riguessin. Tindràs estrelles que saben riure! I va tornar a riure.

—I quan t'hagis consolat (sempre ens acabem consolant) estaràs content d'haver-me conegut. Sempre seràs amic meu. Tindràs ganes de riure amb mi. I de vegades obriràs la finestra, perquè sí, per gust... I els teus amics s'estranyaran molt de veure't riure *mirant el cel*. Aleshores els diràs: "Sí, les estrelles sempre em fan riure." I es pensaran que ets boig. T'hauré fet una mala passada.¹⁴

L'amistat esdevé eterna, superant la separació fins i tot la de la mort. Una amistat profunda, indestructible, que es projectarà més enllà del cel. Serà aquesta amistat forjada durant el temps del que hom ha disposat, vessant-lo en aquelles persones més properes, que aportaran la felicitat, la pau i la veritable alegria que ningú no podrà prendre a qui practica l'amor.

Perquè Saint-Exupéry es continua inspirant en l'Evangeli, en el seguit del discurs de comiat de Jesús als deixebles, després d'haver-los comunicat el manament de l'amor, afegeix: «Vosaltres sou els meus amics si feu el que jo us mando.¹⁵ [...] us dic amics perquè us he fet conèixer tot allò que he sentit del meu Pare» (Jn 15,15-15).

La veritable amistat, composta del temps que hom ha vessat per aquell qui estima, malgrat els sacrificis, les paradoxes o les aparents contradiccions, aporta l'autèntica alegria, aquella que esdevé indestructible.¹⁵ «Ara vosaltres esteu tristos, però el vostre cor s'alegrarà perquè us tornaré a veure. I la vostra alegria, ningú no us la prendrà [...] demaneu i rebreu, aleshores la vostra alegria serà completa» (Jn 16,22.24).

i. «Mireu el cel [...] i cap persona gran no entendrà mai que sigui tan important.»¹⁶

¹⁴ « - Quand tu regarderas le ciel, la nuit, puisque j'habiterai dans l'une d'elles, puisque je rirai dans l'une d'elles, alors ce sera pour toi comme si riaient toutes les étoiles. Tu auras, toi, des étoiles qui savent rire ! »

Et il rit encore.

- Et quand tu seras consolé (on se console toujours) tu seras content de m'avoir connu. Tu seras toujours mon ami. Tu auras envie de rire avec moi. Et tu ouvriras parfois ta fenêtre, comme ça, pour le plaisir... Et tes amis seront bien étonnés de te voir rire en regardant le ciel. Alors tu leur diras : "Oui, les étoiles, ça me fait toujours rire !" Et ils te croiront fou. Je t'aurai joué un bien vilain tour. » ÍD., *Le Petit Prince*, 87-88, cap. xxvi.

¹⁵ « C'est le temps que tu as perdu pour ta rose qui fait ta rose si importante [...] Tu deviens responsable pour toujours de ce que tu as apprivoisé. Tu es responsable de ta rose. » ÍD., *Le Petit Prince*, 72-73, cap. xxi.

¹⁶ « Regardez le ciel [...] et aucune grande personne ne comprendra jamais que ça a tellement importance. » ÍD., *Le Petit Prince*, 93, cap. xxvii.

El conte acaba doncs, mirant el cel, el lloc de l'amistat, de l'amor infinit, el lloc idíl·lic on comencen i acaben totes les coses. Mirar el cel esdevé, per al petit príncep, la manera de fugir d'un món massa materialista, cruel, intolerant i sense sentit. Convé alçar la mirada cap a l'infinit per a besllumar-hi la presència d'allò que és gran, pur i veritable per, d'aquesta manera, poder trobar i donar profunditat a l'experiència de la pròpia existència.

2.2 L'acostumament

El petit príncep anònim prové de l'asteroide B612, d'un cel astronòmic impossible d'altra banda, perquè en realitat vol explicar que ve del més enllà, d'un lloc indeterminat. Procedeix de l'infinit, sense una ascendència humana clara, sinó que apareix de sobte a la presència de l'aviador, l'alter ego adult de l'autor.

No coneix res, no sap res, sinó allò que experimenta, que descobreix com a veritable i autèntic. Per contra, desestimarà el que valori com a absurd, pèrdua de temps o inconnex, tal com li succeirà en els seus encontres amb els personatges dels diversos planetes. Ho comenta d'aquesta manera un estudiós de l'obra com López Quintàs:

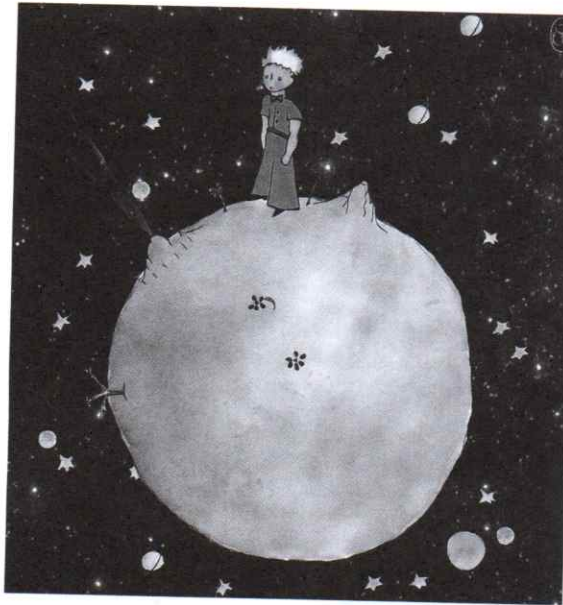
Els personatges li semblen ridículs pel fet que no es consagren a fundar autèntiques relacions amb el real.

- El rei redueix els homes a súbdits, com a objecte de mer espectacle.
- El vanitós considera els altres tan sols com a possibles admiradors.
- El bevedor és un home lliurat al silenci de mudesa, a la reclusió que segueix el vertigen de la gola. Vol oblidar perquè no ha adoptat en la vida una actitud lúdica, com una actitud creadora de relacions d'immediatesa a distància, sinó fusional.
- L'home de negocis només considera seriós allò que el condueix a la possessió de béns. Aquest capteniment fascinat per allò que es pot posseir li impedeix sortir a la trobada de les persones com a tals.
- El geògraf pren el món com a objecte de còmput i registre. Únicament mostra interès per les realitats que no canvien. És insensible a allò efímer, allò que s'agosta, com les flors, en breu temps.¹⁷

Parteix de la seva taula rasa, el petit príncep. Per tant, haurà d'aprendre a acostumar-se a la presència humana, tan diversa, sovint tan contradictòria i alhora tan fascinant. En aquest aspecte segueix les petjades de Crist que, provenint de l'eternitat amb el Pare i l'Esperit Sant, s'ha d'acostumar a conviure amb la humanitat, per a poder captar la seva essència, entendre què és la vida i aportar-hi el sentit après de la proximitat divina; no tant perquè la porti amb si mateix, sinó perquè l'aprèn de forma

¹⁷ A. LÓPEZ QUINTÁS, A., *Literatura francesa del siglo XX: Sartre, Saint-Exupéry, Camus, Anouilh, Beckett*. San José - Costa Rica: Promesa 2011, 289.

«Mireu el cel [...] i cap
persona gran no entendrà
mai que sigui tan
important.»

progressiva, a mesura que la seva pròpia condició humana li permet de comprendre, assimilar i processar el que viu, a fi de descobrir el que és realment essencial de la vida i de l'experiència humanes.

Ireneu de Lió (+200), que fou bisbe d'aquella ciutat de la Gàl·lia, forjà aquesta categoria cristològica de l'acostumament, per tal de superar la temptació de veure en el Crist un *deus ex machina*, sobrehumà sorgit de no se sap on. Al contrari, cal mostrar precisament la seva humanitat, capaç d'encarrilar-se en el camí de la vida, a partir de la pròpia experiència i capacitat de comprendre a mesura de la seva maduració humana, aprenentatge, descoberta i encaix amb la missió que comprèn rebuda del Pare celestial. Entre les múltiples citacions que es podrien adduir, podem considerar aquesta del seu tractat contra les heretgies:

Crist fou enviat en una carn com la dels humans pecadors per a condemnar el pecat i llançar-lo, com a ja condemnat, fora de la carn. L'ésser humà fou estimulat per Crist a tornar-se semblant a ell, fou assignat a Déu com a imitador d'ell. A la persona humana, li fou imposada la regla paterna de veure Déu i de copsar el Pare per mitjà de la pròpia donació. El Verb de Déu habità en l'ésser humà i fou fet fill seu per habitar-lo a percebre Déu. Així Déu pogué passar a viure en l'humà.¹⁸

¹⁸ Ireneu de Lió, *Adversus Haereses* III. 10,2-3: Sch 34, 342-344 = *Litúrgia de les hores I*. BCN: Regina 1980, 305. Cf. íbid., *AH* III. 19,1: Sch 211,370-375.

La *paradosi* passa sobretot per la primitiva escola d'Alexandria, que subratlla la naturalesa divino-humana de Jesucrist; no per a mostrar la superioritat ontològica del Verb, sinó més aviat per a humiliar-se, esdevenir humus, humà, per tal que la humanitat humiliada pugui entrar realment en la vida humana. Els pares de l'Església com Policarp, Climent d'Alexandria, Hilari de Poitiers, Basili el Gran, Gregori de Nissa, Gregori Nazianzè, Atanasi d'Alexandria defensen i expliquen de quina manera la deïficació humana constitueix la raó de l'encarnació divina. Aquesta es pot exemplificar en l'adagi «*Deus homo factus est ut homo fieret Deus*».¹⁹ Aquest, al llarg de la història, s'ha expressat de múltiples formes. La transformació espiritual capacita la transmutació i la metamorfosi de l'ésser humà.²⁰ Màxim el Confessor precisa que la deïficació no canvia la natura humana, mentre que Ireneu en distingeix la natura i l'existència.²¹ Místics moderns, com Àngel de Silèsia (+1677), que ho escriu en el seu «Pelegrí querubínic»:

⁶⁰ Cos, ànima i divinitat. L'ànima és un cristall; la divinitat, la seva llum, i el cos, en el qual tu vius, el reliquiar de tots dos (I.60).²²

⁶¹ Déu ha de néixer en tu. Si Crist hagués nascut mil vegades a Betlem, però no hagués nascut en tu, romandries perdut eternament (I.61).²³

¹²⁴ Tu, al teu torn, has de ser-ho. Déu s'ha fet home per tu.

Si tu, al teu torn, no esdevens Déu, menysprees el seu naixement i fas befa de la seva mort (I.124).²⁴

²⁹⁸ El regne del cel és en nosaltres. Cristià, vers on corres? El cel és en tu. Per què, doncs, el cerques en la porta d'un altre? (I.298).²⁵

⁵² Tu has de ser el cel. Cal que abandonis tot neguit.

Mai no arribaràs al cel si abans no ets tu mateix un cel vivent (V.52).²⁶

Ja s'ha dit que Saint-Exupéry no vol poder parlar de Déu directament. Més aviat es troba en l'àmbit personalista dels escriptors i filòsofs dels anys 1930-40, que cerquen postular com a absolut la mateixa persona humana, com a realitat indefugible i fonament de tot valor. Amb el conte del Petit Príncep, planteja la recerca de l'essència de

¹⁹ Atanasi d'Alexandria, *Inc.* 54,3: SCh 199, 458-459.

²⁰ H. LASSIAT, *Pour une théologie de l'homme. Insertion du thème anthropologique de la jeune tradition romaine dans l'oeuvre de saint Irénée de Lyon*. Thèse de théologie. 2 vols. Strasbourg : PU II 1971, 300.

²¹ Michel FROMAGET, *Corps, âme, esprit. Introduction à l'anthropologie ternaire* (Question de 87) Gordes-França : Albin-Michel 1991, 325.

²² A. SILESIUS, *El pelegrí querubínic* (Clàssics del cristianisme 52) BCN: Proa 1995, 67.

²³ *Ibid.*, 68.

²⁴ *Ibid.*, 76.

²⁵ *Ibid.*, 97.

²⁶ *Ibid.*, 203.

l'ésser humà, prescindint de tota definició prèvia, acceptat la validesa de l'experiència humana en la mesura en què es troba amb la veritat, tal i com la descobreix per si mateix. Aquest és el procés del petit príncep protagonista, que ha de recórrer múltiples planetes i conèixer moltes persones abans de trobar-se amb el que és realment essencial.

No obstant això, Saint-Exupéry és persona de fe cristiana i catòlica, que viu en èpoques difícils, com la Segona Guerra Mundial, així com l'exili, la seva manca d'encaix en la societat francesa i en l'exèrcit. Alhora, es troba lluny del seu país, de la seva rosa. Ja s'ha fet gran i es troba en una delicada situació física. Amb tot reconeix, a través del seu petit personatge, que cal aprendre a conviure amb la humanitat, de la mateixa manera que el Verb etern de Déu ho feu en el seu procés d'encarnació i d'acostumament al llarg de la seva missió en el món. Un compatriota seu, com sant Ireneu, li forneix aquesta categoria de l'acostumament que aplicarà al petit príncep. No es tracta únicament de prendre una posició i semblança humanes, sinó una convivència que ha d'ajudar tothom a comprendre què significa ser humà. No ho té per definició, ni per do, ni per omnisciència, com hom voldria creure tractant-se de Déu, sinó que el presentat per Ireneu demana una pedagogia, un creixement, una acceptació, una assimilació, una crítica fins i tot, per a poder comunicar què significa ser humà en plenitud i mostrar així el camí de la vida. Si Déu, en la seva encarnació en el fill, ha necessitat acostumar-se a ser humà, molt més ho haurà de fer un infant vingut del cel, que vol descobrir el que és veritablement important de l'existència.

Tan sols essent humà veritablement i essencial, esdevindrà possible ser Déu. «De tan humà, que només podia ser Déu mateix», és citat Leonardo Boff en la cristologia de González Faus.²⁷ És a dir, que per arribar a ser Déu, convé experimentar-se fonamentalment, radical i autènticament humà. Oi més, la humanitat del Crist esdevé tan colpidora i autèntica que porta a referenciar-se directament a Déu, a l'absolut i en el sentit més transcendent.

En fi, resumim-ho amb la fórmula d'Atanasi d'Alexandria, que ho expressa amb el seu aforisme: «Déu s'ha fet humà perquè la persona esdevinguí Déu». S'entén, no en la forma dels déus pagans grecoromans, sinó pel mitjà que el mateix Crist ha assumit la humanitat, això és per la *kénosis* de l'abaixament i la humiliació en la seva passió, mort i resurrecció. Tan sols des d'aquest punt kenòtic esdevindrà possible redimir la humanitat, com diu l'himne als de Filips:

Jesucrist, de condició divina, no es volgué guardar gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que es va fer no res: prengué la condició de servent i es feu semblant als

²⁷ L. BOFF, *Jesucristo libertador*. Petrópolis – Brasil: Vozes 1972, 193 = Íbid., SDR: SalT 1980, 189; citat en J.I. GONZÁLEZ FAUS, *La humanidad nueva, ensayo de cristología* (Presencia teológica 16) SDR: SalT 1984, 221.

humans. Essent d'un aspecte humà, s'abaixà, es feu obedient fins a la mort i una mort de creu. Per això Déu l'ha exaltat (Fl 2,5-11).

És tot aquest procés de l'acostumament el que assenyala Saint-Exupéry amb el seu Petit Príncep abaixat a la Terra. Tan sols des de l'assumpció real, encarnatòria, arriscada i apostant per un presumpte impossible, hom serà capaç de salvar la humanitat de la seva pròpia limitació, precisament perquè es tracta d'una experiència real, que rescata tota experiència humana des de la més baixa de les misèries. No es tracta tan sols d'alguna cosa que hagi fet el Crist una vegada per sempre, ni tampoc un símbol del personatge del petit príncep, sinó que l'acostumament kenòtic esdevindrà una condició per a poder experimentar la vida tal com és, en la seva autèntica realitat.

2.3 L'anunci de l'essencial

a. Saviesa del «només s'hi veu bé amb el cor. L'essencial roman invisible als ulls.»²⁸

Es tracta de l'equivalent al centre evangèlic del conte. El que el petit príncep ha vingut a descobrir a la terra per a ser comunicat i anunciat a tota la humanitat. Arriba al món, després d'un llarg i complex pelegrinatge per diversos planetes, això és havent conegut diversos personatges que encarnen alhora una manera de viure concreta, així com una dimensió present i comuna en tot ésser humà. La qüestió sobre l'essencial apareix al començament, perquè és el terme que utilitzarà l'autor per parlar del sentit i del perquè de l'existència, de l'acció i del treball. La primera vegada que escriurà la paraula serà ran de la seva crítica: «a les persones grans els agraden les xifres. Quan els parles d'un amic nou, no us demanen mai les coses essencials. No us diuen mai: "Com és la seva veu? Quins jocs prefereix? Fa col·lecció de papallones?" Us pregunten: "Quants anys té? Quants germans són?"»²⁹ Sembla que les preguntes de la gent gran apunten a la qüestió quantitativa, mentre l'aviador, que explica la seva història, apunta més aviat al caràcter, a la manera de ser de cadascú. El que hom té, posseeix o quina és la seva família no diu res d'ell. Més aviat caldria posar preguntes més personals, però la gent gran les defuig, perquè són massa invasives.

El segon moment de l'essencial apareix en la trobada amb el rei que, per sobre de tot, exerceix el seu poder i no reconeix les persones, sinó subjectes de vassallatge, súbdits. Explica el petit príncep: «essencialment, el rei volia que se li respectés

²⁸ « Les grandes personnes aiment les chiffres. Quand vous leur parlez d'un nouvel ami, elles ne vous questionnent jamais sur l'essentiel. Elles ne vous disent jamais : « Quel est le son de sa voix ? Quels sont les jeux qu'il préfère ? Est-ce qu'il collectionne les papillons ? » Elles vous demandent : « Quel âge a-t-il ? Combien a-t-il de frères ? » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 19, cap. IV.

²⁹ « Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible aux yeux. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 72, cap. XXI.

l'autoritat.»³⁰ L'essencial de la vida i l'acció del monarca absolut, malgrat que és un bon rei que dona ordres raonables, no té cap súbdit, no té ningú sobre qui regnar, es torna inútil per al petit príncep: badalla, s'avorreix, no li interessa quedar-s'hi. Però cal continuar buscant: «les persones grans són ben estranyes.»³¹ En aquest punt s'assembla als moments en què Jesús se sorprèn de la gent del seu temps, perquè o bé no volen creure (Mc 6,5); o bé en canvi troba una reacció inesperada de llur fe (Mt 8,10; Mc 7,29; Lc 7,9).

En tot cas, el petit príncep continuarà la seva recerca, que no conclourà fins que no es trobi amb la guineu, ja cap al final de la història, en el capítol XXI del total de XXVII amb epíleg. En efecte, després de la conversa amb la serp, en el capítol XVII, apareix la guineu, que li explica que ha de ser domesticada, perquè el temps i l'atenció que li dediqui la convertirà en especial. La guineu actua sempre segons el caràcter d'astúcia i d'intel·ligència que se li ha donat en la literatura francesa, com en el conte del corb i la guineu de Lafontaine (+1695). Saint-Exupéry recupera la figura per atribuir-li el caràcter de saviesa. Novament, aquí presenta la saviesa vinguda de dalt, apareguda com de sobte per donar la clau de comprensió al qui es troba en recerca personal i existencial.

En efecte, Déu estima els filòsofs, «els qui estimen la saviesa; servir-la és donar culte al Déu sant» (Sir 4,14). En l'Escriptura, la saviesa resta encarnada per Jesucrist mateix, perquè és el Verb diví, preexistent des de sempre, vingut a compartir la humanitat, per tal de divinitzar-la. En aquest sentit, resulta interessant adonar-se que en l'escena de la portalada romànica de Ripoll, dissenyada sens dubte sota la supervisió de l'abat Oliba (+1046), la saviesa personificada en Crist s'apareix en el somni de Salomó als alts de Gabaon (2Cr 1), com a resposta a la seva petició (Sv 9,1-11). Ell passa per rei savi de l'Antic Testament. El Crist es reconeix per la seva posició de pantocràtor, figura que presideix al mateix temps la portalada i altres reconegudes representacions com al tapís de la creació de Girona o a la pintura de Sant Climent de Taüll. Alhora el Crist es reconeix perquè du el nimbe crucífer i la mà en posició de benedicció, a més de la túnica pròpia de vestimenta. Es tracta d'una trobada teològica, entre el personatge reial del segle x aC i el Crist, Verb etern diví, que en realitat s'encarna en el segle I dC, però que els Pares de l'Església han identificat amb Jesús de Natzaret. Aquest seria el motiu pel qual, arribats a l'edat mitjana, més de mil anys més tard, es pot representar el Crist en el retaule petri que dona l'entrada a la basílica de Santa Maria de la capital ripollesa.

La saviesa bíblica consisteix a entrar en comunió amb els pensaments i la voluntat divines. No es tracta tant d'una acumulació de coneixements de tipus enciclopèdic o

³⁰ « Car le roi tenait essentiellement à ce que son autorité fût respectée. » SAINT-EX, *Le Petit Prince*, 37, cap. x.

³¹ « Les grandes personnes sont bien étranges. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 41, cap. x.

omniscient, sinó de la possibilitat de penetrar el propi disseny diví. L'ésser humà ha estat creat a la seva imatge i semblança (Gn 1,26) i se li ha confiat aquell quelcom irreductible, el *nixmat haiim* del principi de la vitalitat divina (Gn 2,7). Per aquesta raó, pot entrar en comunió intel·lectual, de sentiments, de coneixement i voluntat amb el Déu creador.

En l'encontre dialogal del petit príncep amb la guineu, aquesta li aporta el sentit de l'existència; el perquè de la seva presència en el món, del seu treball, del seu afecte, el sentit del seu amor per la rosa i de l'amistat amb la mateixa guineu.

b. Recull de la tradició pascaliana del «només s'hi veu bé amb el cor.»

La figura espiritual d'arrel bíblica del cor apel·la sens dubte a Blaise Pascal (+1662), amb el seu famós adagi extret dels seus pensaments: «el cor té unes raons que la raó mateixa no pot entendre.»³² L'estudiós del Petit Príncep,³³ De Galembert pren la citació següent del savi de Clermont-Ferrand, que posa en relació la fe, el cor i la raó, diu: «El cor és el que sent Déu i no la raó. Així és la fe: Déu sensible al cor i no a la raó.»³⁴

En l'exposició plantejada per Saint-Exupéry a l'hora de cercar l'essencial, apel·la aquí a la tradició moderna francesa, com ha fet amb Lafontaine. Pascal respondria aquí a Descartes (+1650) i al seu racionalisme acèrrim, perquè pretenia reduir tota la realitat a la raó racionalista, posant en dubte tot altre tipus de coneixement o de convicció. En canvi, Pascal recupera la noció intuïtiva interior de l'enteniment personal, perquè tot no cap dins de la mateixa capacitat de comprensió. La raó comprèn múltiples facetes, no sempre reductibles a una raó estrictament intel·lectual, de caire reductivista. Saint-Exupéry, seguint aquí Pascal i no Descartes, reivindica la raó més pregonada i autèntica dels sentiments, del coneixement, de l'art, del saber viure i, finalment, una raó de la fe, de les conviccions i de les creences humanes, que va molt més enllà del sentit comú. Aquest, seguint ara sí Descartes, hauria de ser el més comú dels sentits. Si no ho és, deu ser perquè no és tan de sentit comú com sembla. A fi de comptes, les decisions més importants de la vida no es prenen segons la raó racionalista, sinó més aviat per la seva raonabilitat, per la seva bona acceptació dins el complex existencial de cadascú. Per aquest motiu, Pascal podrà dir que el cor es troba en possessió d'un altre seguit de raons que la raó, racional, racionalista i reductivista, no pot comprendre, perquè les expulsa del seu propi coneixement.

Per tant, el Petit Príncep apel·la a una visió diferent i especial de la realitat la qual, en definitiva, representa la més comuna de les maneres de comprendre les experiències

³² Blaise PASCAL, *Pensamientos* (Grandes obras del pensamiento 24) Barcelona: Altaya 1993, 423, 131.

³³ Laurent DE GALEMBERT, *La grandeur du Petit Prince, approche générique*. 2001, 68, 60-61.

³⁴ *Ibid.*

més diverses i fonamentals, a l'hora de prendre decisions: quins estudis seguir; quin estat de vida; quina professió; quina companyia; quins amics tenir i conservar. Les opcions més importants de la vida no són fruit d'un raonament estrictament racionalista, sinó més aviat d'un sospesar les opcions raonables disponibles entre múltiples camins bons i possibles a seguir.

c. Els ulls del cor, segons l'Evangeli de Jesucrist.

La inspiració de Saint-Ex es pot trobar, sens dubte, en l'Evangeli de la guarició del cec de naixement (Jn 9), on Jesús dona a entendre que existeixen múltiples maneres de veure el món, les persones i a si mateix, perquè ell és la llum del món (vers.5). Obre els ulls al cec, que recobra la vista després de recrear-lo amb el llim de la terra (6). Aleshores pot reconèixer visualment el fill de l'home (37). La sentència arriba quan la visió important de la vida, l'essencial, no consisteix a veure-hi amb els ulls carnals, sinó amb els de l'esperit. Diu Jesús: «Jo he vingut en aquest món per fer un judici: perquè els qui no hi veuen, hi vegin, i els qui hi veuen, es tornin cecs.» Certament que l'essencial roman invisible als ulls de la carn per a aquells en qui persisteixen el mal, el pecat, l'orgull, la voluntat de poder o la vanitat.

d. Els ulls del cor en els deixebles d'Emmaús en l'Evangeli de Lluc (Lc 24,13-34).

Perquè si hi ha algun passatge on es descrigui el procés de la transformació visual dels ulls del cos amb els del cor és en aquesta trobada amb el ressuscitat. Vegem com es produeix:

«Mentre conversaven i discutien, Jesús mateix se'ls va acostar i es posà a caminar amb ells, però els seus ulls eren incapaços de reconèixer-lo».

«De bon matí, les dones han anat al sepulcre, no hi ha trobat el cos i han tornat dient que fins havien tingut una visió d'àngels, els quals asseguraven que ell viu».

En el Petit Príncep, la visió quasi al·lucinatòria pren la seva importància: és cert i real el que l'aviador ha vist, parlat, experimentat i que ara testimonia en el relat? D'altra banda, en el darrer capítol, quan l'aviador parla tan subtilment de la mort del petit príncep, explica com aquest assumirà el seu destí en diàleg amb la serp, amb qui pacta el millor moment, la bona hora per sortir d'aquest món i tornar al seu planeta per cuidar la seva rosa. A més, es donarà el cas que el seu cos desapareixerà, en una sublimació que recorda moltíssim la del sepulcre buit a Jerusalem, citat pels deixebles d'Emmaús, i que experimentaran en partir el pa (v. 30).

Els deixebles no veuen ni entenen res, perquè són «feixucs d'enteniment i de cor per a creure» (v. 25). La saviesa en què cal entrar és la de la comunió amb el disseny diví: «començant pels llibres de Moisès i continuant pels de tots els profetes, els va explicar tots els passatges de l'Escriptura que es refereixen a ell» (v. 27). Fins que arribarà el moment eucarístic, en què farà aparició la il·luminació de la fe i l'apertura

dels ulls, corporals i espirituals, com havia succeït amb el cec de naixement. En efecte, fins aquell moment havien restat tancats en els seus prejudicis i falses esperances: «Quan s'hagué posat amb ells a taula, prengué el pa, digué la benedicció, el partí i els el donava. Llavors se'ls obriren els ulls i el van reconèixer, però ell desaparegué del seu davant». De nou es produeix una desaparició corporal, ja no d'un cadàver sinó d'algú vivent. La comprensió anirà més enllà de la simple visió. Tan sols s'hi veu bé amb el cor, així ho constaten els mateixos deixebles: «no és veritat que el nostre cor s'abrusava dins nostre mentre ens parlava pel camí i ens obria el sentit de les Escriptures?» La conclusió de l'esdeveniment de la trobada amb el ressuscitat serà una nova realitat d'encontre, protagonitzada per un nou tipus de visió, ara ja transformada i esdevinguda cordial: «realment el Senyor ha ressuscitat i s'ha aparegut a Simó!»

Saint-Exupéry pren el recurs de la visió del cor per identificar l'experiència profunda del que és essencial. Ja no es tracta de romandre en la superfície de l'existència, sinó d'arribar fins al fons del sentit, del per què hom viu, treballa, sofreix, s'esforça, estima, se sacrifica i fins i tot mor per aquells qui estima. Es confirma que «ningú no té un amor més gran que aquell qui lliura la vida pels seus amics» (Jn 15,13; Ac 20,35). El valor de donar la vida, l'experimenta el petit príncep quan s'adona que, per molt que hi hagi persones semblants, mai no seran iguals que els veritables amics i amors que hom s'ha donat, s'ha trobat i pels quals ha vessat el propi temps vital. Només es pot donar la vida pels amics que hom estima, diu el petit príncep:

No us assembleu gens a la meva rosa, encara no sou res —els va dir—. No us ha domesticat ningú i no heu domesticat ningú. Sou com era la meva guineu. Només era una guineu igual que cent mil d'altres. Però ens hem fet amics i ara és única al món. I les roses estaven incòmodes. —Sou boniques, però esteu buides —va continuar dient—. *No es pot morir per vosaltres.* És clar, un vianant qualsevol es pensaria que la seva rosa és com vosaltres. Però ella sola és més important que totes vosaltres juntes, perquè és la que he regat. Perquè és la que he posat sota la campana. Perquè és la que he protegit amb el paravent. Perquè li he matat les erugues (menys dues o tres, per les papallones). Perquè és la que he escoltat queixar-se, o presumir, o fins i tot de vegades callar. Perquè és la meva rosa.³⁵

³⁵ « Vous n'êtes pas du tout semblables à ma rose, vous n'êtes rien encore, leur dit-il. Personne ne vous a apprivoisées et vous n'avez apprivoisé personne. Vous êtes comme était mon renard. Ce n'était qu'un renard semblable à cent mille autres. Mais j'en ai fait mon ami, et il est maintenant unique au monde. »

Et les roses étaient bien gênées.

« Vous êtes belles, mais vous êtes vides, leur dit-il encore. On ne peut pas mourir pour vous. Bien sûr, ma rose à moi, un passant ordinaire croirait qu'elle vous ressemble. Mais à elle seule elle est plus importante que vous toutes, puisque c'est elle que j'ai arrosée. Puisque c'est elle que j'ai mise sous globe. Puisque c'est elle que j'ai abritée par le paravent. Puisque c'est elle dont j'ai tué les chenilles (sauf les deux ou trois pour les

La rosa és la forma amb què Saint-Exupéry apel·la a la seva nació, França, que ha deixat en un pretès planeta molt llunyà, exiliat com es troba i morint-se d'amor per la seva pàtria. En realitat, en tornar acabarà allistant-se a l'aviació de l'exèrcit i acabarà al mar, estimbant-s'hi amb el seu avió bimotor P-38 Lightning, i desaparèixer per sempre, deixant el seu llegat en forma de novel·les d'assaig i aquest conte, únic en el seu gènere.

En efecte, l'essencial roman invisible als ulls de la carn: l'amistat, l'amor, la vida autèntica, el treball amb sentit, la mort com a experiència única tan sols es pot apreciar bé amb la vista del cor, perquè el cor té unes raons que la raó racional racionalista no pot entendre.

2.4 Passió, mort i resurrecció

La semblança del petit príncep amb Jesús arriba fins a identificar-se amb l'extrem de la confessió de la fe, un veritable kerigma. L'art de l'escriptor provoca que s'assoleixi de forma molt subtil, com en forma de joc poètic, per a no ferir sensibilitats, atès que s'adreça en primer lloc als infants en general i, en particular, a aquell qui tot adult duu en el seu interior. Vegeu de la forma més succinta possible, sobretot el contingut del capítol xxvi.

a. La passió, la seva hora.

En efecte, arribat a aquest punt, el protagonista infant ha baixat del seu planeta, ha viatjat, ha conegut la terra de la humanitat i els seus costums, sovint curiosos, sovint estranys o absurds. S'ha fet amic de la sàvia guineu, qui li ha revelat el secret de la felicitat, que l'essencial de l'existència roman invisible als ulls del carni cal obrir els ulls del cor. Ha conegut la serp verinosa al capítol xvii, molt diferent d'aquella boa primera que s'empassava un elefant; que ho semblava tot menys una serp tropical. Ara, la serp groga, perillosa perquè és letal, representa la seva trobada amb la mort, però el petit príncep deixa molt clar que encara no ha arribat la seva hora i pacta amb la serp trobar-se més endavant. No obstant això, ella li deixa molt clar que deté un poder grandios, apel·lant ara al relat bíblic de la creació: «Et guanyaràs el pa amb la suor del teu front fins que tornis a la terra d'on vas ser tret: perquè ets pols, i a la pols tornaràs» (Gn 3,19). Conseqüentment, diu al Petit Príncep:

—Puc portar-te més lluny que un vaixell —va dir la serp.

—Es va entortolligar al voltant del turmell del petit príncep, com un braçalet d'or.

papillons). Puisque c'est elle que j'ai écoutée se plaindre, ou se vanter, ou même quelquefois se taire. Puisque c'est ma rose. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 72, cap. XXI.

—Els que toco, els torno a terra d'on van sortir —va afegir—. Però tu ets pur i vens d'una estrella.³⁶

Però s'entén que encara no ha arribat la seva hora. Aquesta categoria evangèlica es troba directament lligada a la passió del Crist, especialment en la versió de sant Joan. Allí, Jesús presenta un domini sobre el moment de la seva missió, per això rebutja el domini del mal i de la mort en les temptacions (Lc 4,13), fins que no arribi la seva hora en la passió, essent ell mateix qui s'hi presti. A les noces de Canà s'exclama: «dona, encara no ha arribat la meua hora» (Jn 2,4). Però en el discurs de comiat reconeix: «Pare, ha arribat la meua hora!» (Jn 17,1). En realitat Jesús es comporta en tot moment com si ja hagués estat glorificat, com si l'hora ja hagués arribat. Literàriament, l'evangeli de Joan fusiona els dos horitzons temporals, el de la narració i el del lector, perquè en el moment d'aquest últim, el Crist ja ha sofert la passió, la mort i ha ressuscitat. Per tant, s'ha acomplert la missió que tenia encarregada del Pare. Fins i tot Mateu recull aquesta fita de la passió de Crist, en el moment d'encarregar el sopar pasqual amb els deixebles: «la meua hora és a prop» (Mt 26,18). Tot el relat de l'evangeli discorre entre l'hora de Jesús, que ha d'arribar (Jn 7,30; 8,20) i l'arribada de l'hora mateixa (Jn 12,23; 13,1; 17,1). Però en realitat, per al lector, l'hora s'acompleix en el present (Jn 4,23; 5,25; 16,2.32).

El petit príncep es comporta aquí novament com Crist. Ha de terminar la seva missió: descobrir l'essencial i anunciar-lo al món, després podrà tornar allí d'on va venir. La serp n'és conscient i coopera amb ell. Així, la puresa de què parla aquesta es descobreix com la manca de mal en el noble infant, lliure de pecat i de malícia. Alhora reconeix el seu origen celeste: ve del cel, d'una estrella, i ha de tornar-hi. La serp es farà doncs present en el moment adequat.

b. La mort

En efecte, el petit príncep mor, però no amb un traspàs cruent, dolorós o traumatitzant, sinó per l'acompliment del que s'havia anunciat, plàcidament i tranquil. El verí de la serp ha de ser potent, perquè no hi hagi sofriment en va. Aquest pas es dona en els dos darrers capítols, xxvi i xvii. Han trobat el pou de l'aigua tan desitjada de la samaritana (Jn 4) i el noi es troba enfilat dalt d'un mur escrostonat, encara negociant amb la serp que l'ha d'ajudar a finir el seu pas per aquesta terra. Ell s'hi presta, però ha

³⁶ « - Je puis t'emporter plus loin qu'un navire », dit le serpent.

Il s'enroula autour de la cheville du petit prince, comme un bracelet d'or :

Celui que je touche, je le rends à la terre dont il est sorti, dit-il encore. Mais tu es pur et tu viens d'une étoile. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 60, cap. xvii.

de ser el dia i en el lloc adequat, en l'instant en què el seu planeta tornarà a passar pel damunt. El pilot sent les paraules del petit príncep, però no les de la serp:

—Sí! Sí que és el dia, però no és el lloc [...] Naturalment. Veuràs on comencen les meves petjades a la sorra. Només cal que m'hi esperis. Vindré aquesta nit. [...] Tens bon verí? Estàs segura de no fer-me patir gaire estona? [...] Ara, ves-te'n, vull baixar!³⁷

Finalment arribarà el moment del comiat de l'aviador, discret, quasi imperceptible. Cadascú ha de tornar a la seva història personal: l'aviador ha reparat el seu aparell i el nen serà picat per la serp, caurà i el seu cos desapareixerà, talment el cos de Jesucrist en la tomba buida (Jn 20). Aquí però, no deixa cap sudari que valgui. Torna allí d'on va venir, semblantment a una ascensió al cel, ni que sigui el cel astronòmic. Ho explica l'aviador, el narrador omniscient:

—Ja està... s'ha acabat...

Encara va dubtar una mica i després es va aixecar. Va fer un pas. Jo no em podia ni moure.

Tan sols hi va haver un llampec groc a prop del seu turmell. Es va quedar immòbil un instant.

No va cridar. Va caure suaument, com cau un arbre. No va fer ni soroll, perquè tot era sorra.³⁸

Però sé molt bé que ha tornat al seu planeta, perquè, al matí, no en vaig trobar el cos. No era un cos gaire pesant.³⁹

c. La resurrecció

Saint-Exupéry té el mèrit d'haver creat la imatge de la metamorfosi dels éssers estimats difunts convertits en estrelles en el cel. No pot parlar directament d'una ultravida per ideologia, però en canvi ho pot convertir en una imatge poètica: a dalt el cel hi haurà una estrella per cadascú que hagi deixat aquest món i que un dia es podrà retrobar:

³⁷ « Si ! Si ! c'est bien le jour, mais ce n'est pas ici l'endroit [...] Bien sûr. Tu verras où commence ma trace dans le sable. Tu n'as qu'à m'y attendre. j'y serai cette nuit [...] Tu as du bon venin? Tu es sûr de ne pas me faire souffrir longtemps ? [...] Maintenant, va—t'en, -dit-il- je veux redescendre ! » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 83-84, cap. xvi.

³⁸ « Voilà... C'est tout... » Il hésita encore un peu, puis il se releva. Il fit un pas. Moi je ne pouvais pas bouger. Il n'y eut rien qu'un éclair jaune près de sa cheville. Il demeura un instant immobile. Il ne cria pas. Il tomba doucement comme tombe un arbre. Ça ne fit même pas de bruit, à cause du sable. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 91, cap. xvi.

³⁹ « Mais je sais bien qu'il est revenu à sa planète, car, au lever du jour, je n'ai pas retrouvé son corps. Ce n'était pas un corps telle ment lourd... » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 91, cap. xvii.

A la nit, miraràs les estrelles. La meva és massa petita perquè et pugui ensenyar on és. Val més així. Per tu la meva estrella serà una de les estrelles. Aleshores, t'agradarà mirar-te-les totes, les estrelles... totes seran amigues teves.⁴⁰

Et faré patir. Semblarà que estigui mort i no serà veritat [...]

És massa lluny. No puc endur-me aquest cos. Pesa massa [...]

Però serà com una escorça abandonada. No són pas tristes les escorces velles [...]

Serà bonic saps. Jo també miraré les estrelles. Totes les estrelles seran pous amb una politja rovellada. Totes les estrelles em donaran beure.⁴¹

La mort es presenta pel petit príncep com un tràmit a desenvolupar en la intimitat, per no fer patir massa els altres. En realitat no és definitiva, perquè es dona una segona oportunitat, en un altre camí que s'inicia. El cos significa la presència de la persona, per aquest motiu ha de desaparèixer, com desapareix el cadàver de Crist de la tomba del Gòlgota. Es dona una sublimació més enllà de la identificació física; s'atorga una continuïtat d'identitat, malgrat el tràmit necessari del cessament del pelegrinatge corporal i físic en aquesta terra.

I encara més, la relació establerta entre els dos personatges rep ara un cop de cesura en l'instant de la separació, del retorn de cadascú a casa seva. El petit príncep compta amb un cos que ha de pujar al seu planeta original, al món de la infància obert a l'aprenentatge i a l'experiència. L'aviador resta reconciliat amb el seu passat, reconeix què és l'essencial de la vida, que ha de continuar més enllà de les aparences, perquè el més important resta invisible a l'immediat i evident. El futur es troba en un present sobrepassat, superant totes les limitacions d'aquest món, així com les impossibilitats personals. S'obre al davant una nova vida transformada, lluny ja del sofriment, de les preocupacions vanes i oberta a un futur esperançador. El lligam establert entre ambdós significa estabilitat, seguretat i alegria. En realitat es tracta de la personalitat desdoblada de l'autor que ha tornat al seu desert vital per a reconciliar-se amb el seu jo infantil. L'aviador viu la seva edat adulta, però el seu cor es retroba amb la infantesa espiritual, veritable objectiu del relat del Petit Príncep i que desenvoluparem aquí en un darrer paràgraf de conclusions.

⁴⁰ « Tu regarderas, la nuit, les étoiles. C'est trop petit chez moi pour que je te montre où se trouve la mienne. C'est mieux comme ça. Mon étoile, ça sera pour toi une des étoiles. Alors, toutes les étoiles, tu aimeras les regarder... Elles seront toutes tes amies. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 86, cap. XVI.

⁴¹ « Tu auras de la peine. J'aurai l'air d'être mort et ce ne sera pas vrai [...] Tu comprends. C'est trop loin. Je ne peux pas emporter ce corps-là. C'est trop lourd [...] Mais ce sera comme une vieille écorce abandonnée. Ce n'est pas triste les vieilles écorces [...] Ce sera gentil, tu sais. Moi aussi, je regarderai les étoiles. Toutes les étoiles seront des puits avec une poulie rouillée. Toutes les étoiles me verseront à boire. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 88-89, cap. XVI.

3. Palimpsests bíblics i literaris

S'utilitza aquí aquesta terminologia per indicar una citació velada. En realitat, un palimpsest és un text escrit al damunt d'un altre que s'ha esborrat prèviament. Especialment, s'aplica a aquell còdex o document de pergami, per tant de vitel·la animal, que s'ha reescrit després d'esborrar-ne o raspar-ne el primer text, el qual es pot recuperar amb tècniques de llum ultraviolada o semblants. S'ha consultat aquí l'estudi de De Galember, on cita almenys divuit intertextos i palimpsestos, assenyalant com Saint-Exupéry se serveix de múltiples formes literàries, provinents de la tradició, a fi d'incorporar-les com a petjada de saviesa en el seu propi relat. En efecte, l'autor incorpora bellament aquests recursos per ajudar a besllumar el sentit profund de l'existència, donant la resposta guanyadora a la guineu, l'astut animal salvatge dels boscos, que sempre se'n surt, però que domesticat, el gos, esdevé el millor amic de la persona. Sens dubte, el capítol dedicat a l'amistat personificada en la guineu, per molt que es trobi cap al final de la narració, conforma el centre argumental de l'obra, que obre el pas vers les conclusions.

1.1 Bíblics

Tenint present que el fil argumental s'ha basat en la identificació del petit príncep amb Crist, arribats a aquest punt, hom es pot adonar que ja s'han citat a bastament passatges escripturístics en relació amb les sentències i pensaments de Saint-Exupéry al llarg del relat. Com que resultaria tediós repetir-los, se citen aquí una mostra d'una desena de passatges, per a assenyalar la gran font d'inspiració que significa la Bíblia en general i l'Evangeli en particular per al desenvolupament de l'obra.

1. El desert esdevé l'espai per al retrobament amb si mateix, per a poder discernir el bé i el mal, per a prendre decisions per al propi futur. En la Bíblia, serà tan important el desert en la travessa de l'Èxode per a assolir la terra promesa, com en la reconquesta de l'esposa del profeta Osees (Os 2,16), símbol del retrobament amb el marit legítim. Jesús mateix passarà quaranta dies al desert per a ser temptat i aclarir-se en el camí de la seva missió (Lc 4,1-13).
2. La guineu significa la saviesa; representa la gran reveladora de la veritat en el caminar humà (Pr 8,1-36). Aquesta personalització de la voluntat i disseny diví es fa patent en la persona del rei Salomó, que anhela la saviesa divina (1Cr 1), demanant-la en el seu somni (1Re 3,5-14). Jesús esdevé la saviesa per excel·lència, ja que ell és la paraula baixada del cel, que ha contemplat Déu cara a cara i coneix la seva voluntat (Jn 1,1-5).
3. El petit príncep baixa al cel i hi torna a pujar, semblantment al Crist, com s'ha vist; en realitat se'n va perquè es troba sol, sent melancolia i vol trobar amics. Ressona

«A la nit, miraràs
les estrelles.»

- el desig diví del relat de la creació: «No és bo que ningú estigui sol» (Gn 2,18). Es pot anar al desert per trobar la solitud i el recentrament personal, fins i tot és desitjable, però hom no s'hi pot quedar eternament. Cal tornar amb la família humana.
4. Els baobabs invasors del planeta de l'amic descurat són una imatge presa de la paràbola del sembrador, dels cards que ofeguen la bona llavor (Mt 13,1-8; 18-23) i del jull enmig del blat (Mt 13, 24-30).
 5. L'origen o engendrament del petit príncep resta en el misteri: no se li coneixen pares carnals, però comparteix la condició de la humanitat (He 4,15), talment el Crist (Mt 1,18).
 6. La divinització s'inicia en la humanització. El petit príncep arriba en la humanitat per acostumar-s'hi i anunciar l'essencial. El mateix fa Crist, per fer possible que el gènere humà pugui compartir la mateixa vida i essència divina. Així ho diu l'adagi de sant Atanasi d'Alexandria (+373), reprès per Agustí (+430): «*Deus fit Homo ut Homo fieret Deus.*»
 7. Anonimat dels personatges: el rei, el vanitós, l'home de negocis, el fanaler, el guardaagulles, però també l'aviador, la guineu i la serp, d'altra banda tots masculins excepte la rosa. Per cert, que el terme «home» apareix en el conte quaranta-dues vegades, mentre no hi apareix cap dona. Sembla que tots els personatges són masculins, llevat de la rosa que, d'altra banda, no queda molt ben parada, sobretot quan el petit príncep troba que n'hi ha centenars de semblants a ella, per molt que no siguin la seva. Observa que:

La seva flor li havia explicat que era l'única de l'univers de la seva espècie [...] Com s'enfadaria, es va dir, si ho veiés. Tossiria molt i faria veure que es mor per defugir el

ridícul. I a mi em tocava fer veure que la cuido, perquè si no, per humiliar-me a mi, es deixaria morir de veritat.⁴²

És aquest un resultat molt propi dels inicis del segle xx i no ha de sorprendre. En canvi, hi ha vint-i-quatre cops «infant», com a l'antítesi de la gent gran, que ha perdut la innocència i el sentit de l'existència. S'ha optat en aquest article d'utilitzar termes inclusius, sense desdoblament de gènere, seguint les sensibilitats contemporànies. És a dir que, en lloc d'escriure «homes i dones, infants i vells», s'opta per formes com ara «persones humanes, gent, éssers humans» o simplement «humà». Finalment, l'absència de nom dels personatges permet la identificació de rol, perquè el lector es pugui posar a la pell de qui més li plagui i es pugui identificar ràpidament amb la seva missió, caràcter o paraules. Aquest recurs és utilitzat sobretot per l'evangelista Joan, amb la figura del deixeble estimat o de Tomàs el bessó (Jn 20,2.24).

8. Transformació visual: tan sols s'hi veu bé amb el cor i sovint els ulls del cos resten curts de mires. En l'Evangeli hi ha passatges molt marcats amb la transformació de la mirada, sanejada i tornada espiritual, com és el cas de la guarició del cec de naixement (Jn 9) o la il·luminació interior dels deixebles d'Emmaús (Lc 24).
9. El pou enmig del desert, que apaga la set mortal, remet a la deu de la samaritana. Diu Jesús: «el qui begui aigua que jo li donaré, mai més no tindrà set; es convertirà dins d'ell en una font d'on brollarà la vida eterna» (Jn 4,14). En realitat es tracta d'un punt culminant de la narració del conte perquè es tracta d'una aigua transsubstanciada. De fet, ja no serà tan sols un aliment, diu el petit príncep, sinó que recordarà l'amistat, el pelegrinatge, l'esforç, el treball i el gaudi compartit, que es tornen vida autèntica.

Vaig alçar la galleda fins als seus llavis. Va beure amb els ulls tancats. Tot era com una festa. Aquella aigua era molt més que un aliment. Havia nascut de la caminada sota les estrelles, del cant de la politja, de l'esforç dels meus braços. Era bona per al cor, com un regal. Quan jo era petit, la llum de l'arbre de Nadal, la música de la missa del gall, la dolçor dels somriures feien resplendir així el regal de Nadal que rebia.⁴³

⁴² « Sa fleur lui avait raconté qu'elle était seule de son espèce dans l'univers [...] Elle serait bien vexée, se dit-il, si elle voyait ça... elle tousserait énormément et ferait semblant de mourir pour échapper au ridicule. Et je serais bien obligé de faire semblant de la soigner, car, sinon, pour m'humilier moi aussi, elle se laisserait vraiment mourir... » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 64, cap. xx.

⁴³ « Je soulevai le seau jusqu'à ses lèvres. Il but, les yeux fermés. C'était doux comme une fête. Cette eau était bien autre chose qu'un aliment. Elle était née de la marche sous les étoiles, du chant de la poulie, de l'effort de mes bras. Elle était bonne pour le cœur, comme un cadeau. Lorsque j'étais petit garçon, la lumière de l'arbre

L'aigua és transformada en vi per Crist en les noces de Canà (Jn 2,9) i aquest és convertit en signe de la nova aliança eterna entre Déu i la humanitat (Lc 22,20). Aquesta veritable categoria de transsubstanciació, encunyada per Saint-Exupéry, esdevé el senyal per entendre la metamorfosi de realitat, gràcies a l'aplicació del treball, la il·lusió i l'esforç en les realitats quotidianes, sobretot aquelles que signifiquen la vida plena, feliç i eterna, com sembla que vol indicar la història del petit príncep, que ha d'acabar retornant al cel. Aquella aigua serà bona per al cor, que deté les seves raons, que la raó no pot comprendre, però que permet la visió profunda, transcendent i espiritual de la vida humana.

Per aquesta raó, el més savi consistirà a oferir el propi temps per a poder-se abeurar amb l'aigua de vida, com diu el petit príncep: «jo, si tingués cinquanta-tres minuts per gastar, aniria caminant tranquil·lament cap a una font».⁴⁴ En realitat aquesta quantitat de temps s'adequa força a la celebració de la missa dominical, on el creient es retroba amb el ressuscitat, que l'instrueix, l'alimenta i l'integra en la vida comunitària de la humanitat nova.

10. La infantesa espiritual, que s'ha deixat entreveure, molt rel·ligat amb la categoria del cor espiritual, d'arrel eminentment bíblica i revisitada per Pascal. Tan sols si hom es deixa portar pels impulsos de la innocència original, podrà veure-hi bé, car l'essencial sols és visible amb els ulls del cor, mentre aquest es mantingui net, tal com demana Jesús en les benaurances: «feliços els nets de cor, perquè veuran Déu» (Mt 5, 8). En efecte, els qui es comportin sincerament tindran el privilegi de ser admesos a la presència divina per sempre (Sl 15,2-3; 24,3-4).

1.2 Literaris⁴⁵

Arribats en aquest punt, ja hem citat autors ben diversos en què Saint-Exupéry s'inspira i que cita sense anomenar-los, sovint alterant-ne les dites. Proposarem aquí disset palimpsestos, des de Chaplin, a Voltaire o Pascal, majoritàriament de l'òrbita francesa, aquí per ordre alfabètic.

Jean de La Bruyère (+1696), el seu «*L'art du portrait*» podria molt ben haver inspirat la multiplicat dels personatges de l'obra de Saint-Ex.

Charles Chaplin (+1977). La cadència infernal del fanaler podria estar inspirada en l'activisme del film *Temps moderns* del 1936.

de Noël, la musique de la messe de minuit, la douceur des sourires faisaient, ainsi, tout le rayonnement du cadeau de Noël que je recevais. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 81, cap. XXV.

⁴⁴ « Moi, se dit le petit prince, si j'avais cinquante-trois minutes à dépenser, je marcherais tout doucement vers une fontaine... » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 76, cap. XXIII.

⁴⁵ Laurent DE GALEMBERT, *La grandeur du Petit Prince, approche générique*. 2001, 68, 60-61.

- Dante Alighieri (+1321), en referència a la rosa estimada: «Al centre daurat de la rosa eterna, que s'expandeix i se'n va grau a grau, que exhala una fragància de lloança al sol sempre primaveral» Beatriu em va atraure... » *La Divina Comèdia. Paradís. Cant xxx i xxxi.*
- Homer (s. VIII aC) i la seva obra *L'Odissea* es pot molt ben aplicar al tema del viatge.
- Jean de Lafontaine (+1695) i les seves faules. S'ha parlat de com el relat del Petit Príncep comença essent un conte i es torna faula, amb l'aparició de la guilla i de la serp. També usará de la figura del gripau per a identificar l'orgullós. Diu: «El gripau que vol fer-se tan gran com un bou» *Faules* I.3. Faria pensar en l'orgull que abassega les persones, que es volen fer més importants del que en realitat no són: «soc un home seriós! i amb això s'infla tot d'orgull. Però no és cap home, és un bolet!» *El Petit Príncep*, xvii.
- Selma Lagerlöf (+1940), amb la seva extensa novel·la *El viatge de Nils Holgerson*, que fuig de casa seva i viatja sobre oques migradores. Semblantment el petit príncep se'n va de casa seva aprofitant una migració d'ocells salvatges. *El Petit Príncep*, ix.
- Alphonse Marie de Lamartine (+1869), «Si només trobes a faltar una persona, tot queda despoblat» *Meditacions poètiques*. «El que busquen [les persones] es pot trobar en una sola rosa» *El Petit Príncep*, xxv. «Colpeja't el cor, aquí és on es troba el geni» *Med. poèt.* «Només s'hi veu clarament amb el cor» *El Petit Príncep*, xxi.
- Molière (+1673), referenciat en els diàlegs de *El misantrop*, II.4.
- Michel de Montaigne (+1592), dels *Assaigs*, xxvii, l'expressió «perquè era ell», represa en el *Petit Príncep*, xxi, «perquè és la meua rosa».
- Montesquieu (+1755), de les seves *Cartes perses*, xxx: «Em va fer decidir a deixar el vestit persa i calçar-me'n un d'europèu [...]. Però si algú, per casualitat, s'assabentava que jo era persa, aleshores s'iniciava un bronzit al meu voltant: "Ah! ah! El senyor és persa? És ben extraordinari! Com es pot ser persa?"» En el *Petit Príncep*, iv: «no se l'havia cregut ningú per la roba que duia.»
- Publi Ovidi (+ 17), en el seu *Mite d'Eco, les Metamorfosis*, III inspira *El Petit Príncep*, xix.
- Blaise Pascal (+1662), ja hem comentat les implicacions del seu pensament sobre les raons del cor.
- Charles Perrault (+1703), del seu conte *La caputxeta vermella*, el llop diu a la protagonista: «tinc aquests ulls per a poder-te veure millor»; el rei diu una cosa semblant: «Acosta't, que et vegi millor» en el *Petit Príncep*, x.
- Plató (+347 aC), inspira amb els seus diàlegs l'extracció de la veritat i la saviesa en *El Petit Príncep*, com a recurs literari general. Concretament, del mite de la caverna, relatat en el diàleg de Fedre, en podria sortir la mateixa afirmació central de l'obra i pronunciada per la saviesa de la guineu: «l'essencial és invisible als ulls», *El Petit Príncep*, xxi.

Antoine de Saint-Exupéry (+1944) se citaria a ell mateix de forma creuada en múltiples de les seves obres. En la pòstuma *Citadelle* del 1948, realitza una destil·lació de la seva filosofia, però en *Terra dels homes II*, escriu que: «ser home, consisteix precisament a ser responsable». En *El Petit Príncep*, XXI, la guineu diu que «tu et fas responsable de la teva rosa.»

Sòcrates (+399), que transcriu el lema de l'oracle de Delfos, «coneix-te a tu mateix», podria molt bé haver inspirat el suggeriment del rei en *El Petit Príncep*, x: «et jutjaràs a tu mateix [...] És la cosa més difícil. És molt més difícil jutjar-se a si mateix que jutjar els altres. Si arribes a jutjar-te bé és que ets un autèntic savi.»⁴⁶

F. M. Voltaire (+1778), del seu *Càndid i L'ingenu*, el seu tema de la mirada forana.

4. Netedat de cor i infantesa espiritual

En fi, per molt que en aquest estudi es podria continuar pràcticament fins a l'infinit, es termina aquí aquest extens recorregut per un relat que no té ni cent pàgines. Es pot realment concloure que el Petit Príncep es revela com una gran paràbola i, alhora, una paràfrasi del mateix Evangeli: una bella manera de comunicar la bona notícia, sense pronunciar ni escriure els grans mots de Déu, la fe, l'esperança, la mort o la resurrecció. Tan sols caldrà partir de l'exemple de la vida de les persones, concretes i individuals, per extreure el que resulta essencial per a una existència amb sentit; per aquesta raó, l'obra es pot incloure en la tradició personalista de la primera meitat del segle xx. Per contra, Saint-Exupéry aconsegueix fer present llur significació de manera molt subtil i elegant: tan sols els qui conservin la mirada infantil sobre la vida arribaran a copsar el sentit veritable de l'existència, perquè sols l'essencial es veu bé gràcies a un cor net i transparent.

L'autor, personalment es troba en una cruïlla existencial en el moment de publicar el Petit Príncep; les preguntes l'abasseguen. A què dediquen la vida, les persones? Què és el més important? Valdrà la pena el món que s'obre al davant de la humanitat, amb les guerres, l'egoisme, l'absurd que s'imposa arreu? Tenen sentit encara l'amistat, la bellesa, la pau, la mateixa mort? O bé són una excepció en un món carregat de sofriment, crueltat i destrucció massiva, sobretot en plena Segona Guerra Mundial, fins i tot abans de conèixer-se les terribles conseqüències del genocidi provocat per l'*Endlösung* nazi.

Cal entendre doncs, el relat del Petit Príncep com una destil·lació de saviesa acumulada pel seu autor, després de viatjar pel món i d'escriure els seus llibres de recerca

⁴⁶ «Tu te jugeras donc toi-même [...] C'est le plus difficile. Il est bien plus difficile de se juger soi-même que de juger autrui. Si tu réussis à bien te juger, c'est que tu es un véritable sage. » SAINT-EXUPÉRY, *Le Petit Prince*, 41, cap. x.

de sentit a través de l'experiència. S'adona que hi ha molta gent que perd la vida amb activitats, preocupacions i afers superficials o prescindibles. Cal un nou evangeli, un anunci nou de la bona notícia, que consisteix en la proclamació que Déu estima la humanitat i que cal viure en consonància amb aquesta veritat. El nou Evangeli s'haurà de proclamar en forma de paràbola o de conte com feu Jesús, com és el relat del Petit Príncep, únic en el seu gènere, perquè pugui arribar a tot tipus de lectors, pertanyents a tot tipus d'ideologies i situacions. És una època en què els relats grandiloqüents es troben en crisi. Tan sols s'accepten afirmacions contextuais, arrelades en la història, en els fets, no en els mites, ni llegendes, ni tradicions, ni autoritats fins ara acceptades. Cal passar a un gènere que pugui ser acceptat per tothom, com és la paràbola, que no deixa de ser un conte o una faula; un gènere que condueix l'oient a un terreny neutral on es poden dirimir les diferències i debatre les qüestions fonamentals.

Des d'aquest punt de vista, Saint-Exupéry vol presentar la seva fe i la seva esperança a través d'un relat aconfessional, com és la paràbola. No obstant això, la persona versada en Bíblia s'adonà que resulta força evident la identificació del Petit príncep amb Jesucrist. En efecte, el nen extraterrestre preexisteix, talment el Verb de Déu baixat del cel. El petit príncep davalla a la «Terra dels homes», l'obra que va llançar a la fama l'autor, per conèixer la humanitat i habitar-s'hi per, després d'anunciar la bona nova i, havent sofert la passió, retornar al cel; en realitat a l'asteroide B-612 d'on es va evadir. El petit príncep sense nom propi, essent un nen, es descobreix humà i veu com en el seu interior brollen els sentiments, els desitjos i les passions comunes de tothom. Aleshores pot rebre la revelació de l'amistat sàvia, en el personatge de la guineu, que li comunica que l'essencial en la vida humana en realitat roman invisible als ulls. Què serà aquest essencial sinó l'amor, l'amistat, la fe, l'esperança i la caritat? Descobrirà aleshores la fortalesa, la templança, la rectitud, la bondat, la prudència, la templança i tot el món interior que resta misteriós, perquè és invisible als ulls, però molt real.

L'autor es troba doblement encarnat. Primer, en l'aviador perdut enmig del desert de la dura existència, en una cruïlla existencial, que el durà a un esdeveniment personal únic. Segon, el propi príncep petit, el seu segon alter ego, minúscul, imperceptible, gens important de cara al món, prescindible fins i tot, però que amaga el profund secret de l'existència i del descobriment i anunci del sentit de la vida. Amb les seves preguntes i les seves no-respostes, viatjant de planeta en planeta de cadascú que trobarà. La saviesa popular assenyala que cada casa és un món i cada persona, un misteri. Amb aquest pressupòsit, es produirà una pregonia experiència, visitant i dialogant amb els diversos personatges encarnant els col·lectius, les tendències socials, així com les pròpies pulsions personals de relació, d'amistat, de poder, seguretat, certesa o d'amor. El petit príncep alhora descobrirà l'univers de l'ésser humà i, a través seu, el sentit recercat de la pròpia existència en aquest món convuls, sovint trist i massa cruel.

Si l'essencial roman invisible als ulls, en canvi caldrà obrir un altre sentit capaç d'accedir al que és realment important: l'amor, l'amistat, el servei i el sadollament de la set interior que cap aigua d'aquest món no pot saciar, en una perfecta paràfrasi evangèlica. En un món sense Déu, el petit príncep presenta la validesa dels valors autèntics radicats en la persona humana, concreta, històrica, existent i, per tant, inevitable. Serà en el curs de la recerca, existencial, experiencial, veritable, bona i transparent, que cadascú haurà de trobar el propi sentit de la vida en el que és unificat, bo, bell i veritable. Sols des d'aquest exercici personal i intransferible, hom podrà posar-se a la recerca del que és essencial, prescindint de prejudicis i suposicions. Anuncia la netedat del cor, per a revelar l'essencial des de la infantesa espiritual i poder accedir al veritable sentit de l'existència. Efectivament, «feliços els nets de cor perquè veuran Déu» (Mt 5,8) i «el regne del cel és per a qui són com els infants» (Mt 19,14).

Bibliografia

- AGÈNCIES, «Hallados restos del avión de Saint-Exupéry, muerto en 1944» *El País* 08/04/2004.
- GERARD, Stéphane, *Pourquoi Le Petit Prince de Saint-Exupéry est-il devenu indispensable? Analyse d'un conte porteur de valeurs éthiques universelles*. Saskatoon - Canada: PU 2021.
- JOAN PAU II, *Encíclica Fides et ratio*. Roma: Vaticana 1998.
- LÓPEZ QUINTÁS, A., *Literatura francesa del siglo XX: Sartre, Saint-Exupéry, Camus, Anouilh, Beckett*. San José - Costa Rica: Promesa 2011.
- PASCAL, B., *Pensamientos* (Grandes obras del pensamiento 24) Barcelona: Altaya 1993.
- PÉREZ GALDÓS, B., *Marianela*. Madrid: Planeta 1984.
- SAINT-EXUPÉRY, Antoine de, *Terre des hommes*. París: Gallimard 1939.
- , *Pilote de guerre*. Mayenne: Folio 1942.1986.
- , *Lettre à un otage*. Nova York: Brentano's 1943.
- , *Le Petit Prince*. Bourges: Gallimard 1944.
- , *El Principito*. Madrid, Alianza 1980 = *Ibid.* Lima: Municipal. 2019.
- , *Citadelle*. París: Gallimard 1948 = *Ciudadela*. Barcelona 1992.
- SARTRE, J. P., *Escritos sobre literatura*. Madrid: Alianza 1985.